

Thomas More Kempen
Lerarenopleiding campus Vorselaar
Bachelor in het onderwijs: secundair onderwijs
Lepelstraat 2, 2290 Vorselaar
Tel: +32 (0)14 50 81 60

Lesvoorbereiding

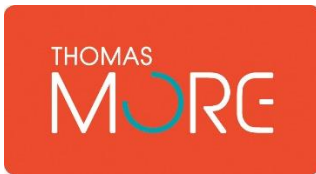
Student:	☒ Stage-oefenles
tel.	☐ Proefles
E-mail:	☐ Observatie
Datum stage: 2018	Uur:
School:	
Klassengroep: 3 ^{de} jaar Grieks-Latijn	Aantal L/n.:
Lokaal:	Vak: Geschiedenis
Mentor:	Docent: Henk Byls
	Paul Janssenswillen

Lesonderwerp

Historia 3, les 34: De stedelijke samenleving (ca. 1000 – ca. 1300)

Bronnen

- *Op welke bronnen heb je je gebaseerd? Geef duidelijke referenties zodat je ze vlot kan terugvinden.*
- *Refereer correct volgens de stijlwijzer*
 - o *Cursussen*
- Frère, G. (2016). *Voorbeeldles geschiedenis 16-17*. Onuitgegeven voorbeeldles voor het 1ste jaar van de Bachelor Secundair Onderwijs, Thomas More Kempen, Vorselaar.
- Frère, G., Janssenswillen, P., Cools, K., Byls, H. (2017). *Aan de slag met geschiedenis*. Onuitgegeven cursus voor het 1ste jaar van de Bachelor Secundair Onderwijs, Thomas More Kempen, Vorselaar.
- Frère, G., Janssenswillen, P., Cools, K., Byls, H. (2017). *De verdeelde wereld: de middeleeuwen*. Onuitgegeven cursus voor het 2de jaar van de Bachelor Secundair Onderwijs, Thomas More Kempen, Vorselaar.
 - o *Boeken*
- Wilschut, A., Van Straaten, D. & Van Riessen, M. (2013). *Geschiedenisdidactiek. Handboek voor de vakdocent*. Bussum: Coutinho. Pagina 319 – 326
- Berings, G., De Wever, F., Schellens, J., Smits, W., Stael, E., Van Braband, R., Van Damme, P., Van de Voorde, H. (2009). *Historia 3, leerboek*. Kapellen: uitgeverij Pelckmans.
- Berings, G., De Wever, F., Schellens, J., Smits, W., Stael, E., Van Braband, R., Van Damme, P., Van de Voorde, H. (2009). *Historia 3, werkboek*. Kapellen: uitgeverij Pelckmans.
- Bekers, K., Decat, F., Dillen, K., Merckx, K., Moreau, W., Philips, J., Van den Broeck, L., van Dooren, J., Wachters, A., Goris, G. (2014) *Storia 3 classic ASO, leerboek*. Wommelgem: uitgeverij Van In.
- Bauwens, P., Buysse, T., Decorte, P., D'haeseleer, P., Rock, L., Stabel, K., Ulens, J., Van Doorn, D., Vangansbeke, J., (2006). *Spiegelbeelden 3 TSO, leerboek*. Mechelen: uitgeverij Wolters Plantyn.
- Scheurmans, W. (2007). *Memo middeleeuwen*. Antwerpen: uitgeverij De Boeck.

Thomas More Kempen
Lerarenopleiding campus Vorselaar
Bachelor in het onderwijs: secundair onderwijs
Lepelstraat 2, 2290 Vorselaar
Tel: +32 (0)14 50 81 60

Beginsituatie

- *Welke voorervaring en –kennis over het lesonderwerp of de gebruikte werkvorm, hebben de leerlingen al? Hoe hou je hiermee rekening in je les?*
- *Zijn er leerlingen die bijzondere aandacht nodig hebben? Hoe ga je hiermee om in je les?*

Vakoverschrijdende eindtermen

- *Welke VOET sluit aan bij deze lesinhoud? Noteer minstens één VOET.*

De leerlingen werken ordelijk

Vormingsdoelen

- *Wat wil je in essentie met deze les bij de leerlingen bereiken? Wat wil je dat de leerlingen essentieel bijblijft?*
- *Formuleer maximaal twee vormingsdoelen.*
Denk aan aspecten als fundamenteel leren, oriëntatie op de leef- en belevingswereld van de leerling, maatschappelijke aspecten, aansluiting bij opvattingen over mens en maatschappij, opvoeding en onderwijs.
- *Hoe zijn ze herkenbaar in je les?*

Verklaren van het heden

Leerlingen krijgen het inzicht dat de stedelijke samenleving een hele evolutie heeft doorgemaakt en dat deze zijn eerste stappen heeft gezet in de middeleeuwen.

Leerplan & Concrete lesdoelen

- *Welke leerplandoelen komen in deze les aan bod?*
 - *Welke concrete kennis, inzichten, vaardigheden, attitudes, gelinkt aan het leerplan, wil je realiseren?*
 - *Beperk het aantal concrete lesdoelen, denk eraan dat concrete lesdoelen evalueerbaar/observeerbaar zijn.*
 - Inzicht
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen hoe de klimaatsverandering zorgde voor een bevolkingstoename in Europa ca. 1000 na Christus.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen hoe de stimulatie van handel zich manifesteerde in de groei van handelsnederzettingen en steden.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat een ambachtsgilde is.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen waarom een ambachtsgilde gevormd werd.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen hoe de loopbaan om een ambacht te leren in elkaar zit.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen waarom er minder meesters zijn waarbij hun vader zelf geen meester is.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen hoe steden werden gesticht.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen hoe aan stad aan zijn vrijheden kwam.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat een keure is.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen met welke bouwwerken men de steden verdedigden.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen waar nieuwe steden ontstaan.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen waarom de steden hun verplichtingen afkochten.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wie aan het hoofd staat van een stad.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen hoe de economische spanningen ontstaan.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen hoe de sociale spanningen ontstaan.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen hoe de politieke spanningen ontstaan.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat het gemeen is en wie er deel van is.
 - De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen wat patriciërs zijn en wie er deel van is.
 - Kennis
 - De leerlingen kunnen minstens één rede geven voor de vorming van nieuwe steden.
 - De leerlingen kunnen minstens één voorbeelden van een ambachtsgilde geven.
 - De leerlingen kunnen minstens één bevolkingsgroep geven die behoorde tot het gemeen.
 - De leerlingen kunnen minstens één stadsbeschermingselement geven.
 - De leerlingen kunnen de twee bevolkingsonderverdelingen geven in een middeleeuwse stad.
 - Vaardigheden
 - De leerlingen kunnen het verband zien tussen de klimaatsopwarming en de hiermee gepaard gaande bevolkingstoename.
 - De leerlingen kunnen het verband zien tussen de bevolkingstoename, de klimaatsopwarming en de hiermee gepaard gaande handel.
- Affectieve doelstellingen:
- De leerlingen tonen interesse voor de evolutie van de steden in de middeleeuwen.
 - De leerlingen tonen interesse voor de evolutie in de stedelijke samenleving in de middeleeuwen.

Werkpunten

- *Formuleer hier max. 2 werkpunten waaraan je in deze les wil werken. Leg uit op welke manier je hieraan werkt.*

De klas onder controle kunnen houden zonder mijzelf op te jatten

- ⇒ Daar grote klassen zich niet toemeten om een meer individualiserende aanpak te gebruiken wil ik nu proberen om duidelijke afspraken te maken in het begin van de les. Indien deze niet nageleefd worden zullen hier consequenties aan vast hangen.

Onderscheid maken van hoofd- en bijzaken

- ⇒ Dit wil ik benaderen door niet meer vanuit het leerkrachten opzicht te kijken naar de leerlingen over wat zij moeten leren, maar eerder naar wat de leerlingen juist moeten weten om een les te begrijpen. Hierrond bouw ik de les op, zodat er een duidelijk onderscheid is tussen hoofd- en bijzaken.

Leerinhoud (+ timing)	Methode	Materiaal
Oriëntatiefase (5 min.)		
Probleemstellingen: 1. Hoe ontstonden nieuwe steden? 2. Hoe ontwikkelen de steden zich tot autonome en solidaire gemeenschappen? 3. Waardoor ontstonden er sociaaleconomische en politieke spanningen in de stedelijke samenleving?	<u>Werkvorm:</u> Onderwijsleergesprek met terugkoppeling naar vorige les <i>De leerkracht stelt zichzelf voor, vraagt naamkaartjes te maken en de boeken nog dicht te laten.</i> Lkr.: De les die wij vandaag gaan zien bouwt verder op vorige les. Wie kan mij nog eens zeggen wat wij toen hebben behandeld? <i>Lln.: De herleving van de handel en Europa's plaats in de wereldeconomie.</i> Lkr.: Naast dat hebben wij ook kort de handel in Europa bekeken, hoe handelaars en verschillende ambachten zich verenigden in gilden. Vandaag gaan we niet van de stad weg, maar juist naar de stad toe. Lkr.: Maar eerst vullen we snel onze agenda in zodat we er aan kunnen beginnen. De les voor vandaag is les 34: de stedelijke samenleving (ca. 1000 – 1300) - <i>Leerlingen schrijven hun agenda in.</i> – Lkr.: Voor de les van vandaag gaan jullie 3 probleemstellingen bekijken namelijk: 1. Hoe ontstonden nieuwe steden? 2. Hoe ontwikkelen de steden zich tot autonome en solidaire gemeenschappen? 3. Waardoor ontstonden er sociaaleconomische en politieke spanningen in de stedelijke samenleving? Lkr.: Je hoorde het inderdaad al, jullie gaan de probleemstellingen bekijken. We gaan dit doen door de tweede probleemstelling kort in groep te doen, de rest doen we op de oude manier.	PowerPoint Computer Beamer Werkbundel Verbeterbundel Agenda Dia 1 – 6
Uitvoeringsfase (40 min)		
Probleemstelling 1: Hoe ontstonden nieuwe steden? (10 min.)	<u>Werkvorm:</u> Onderwijsleergesprek	PowerPoint Computer Beamer Werk- en leerboek

De klimaatsverbetering omtrent het jaar 1000 zorgde voor een voedseltoename omdat de landbouw meer kon produceren. Deze voedseloverschotten zorgden op hun beurt voor een bevolkingstoename en de opkomst van de handel. De handel zorgde in zijn beurt voor de opkomst van handelsposten en nieuwe steden. Steden ontstonden vaak aan een burcht of abdij, met een gunstige ligging tegenover de ruimere omgeving. Bijvoorbeeld aan een overslagplaats of op een kruispunt van drukke wegen. In Europa kwamen er twee grote centra op: Vlaanderen en Noord-Italië.	Lkr.: Vorige les hebben we gezien dat er één grote rede was voor het ontstaan van nieuwe steden of de herleving van bestaande steden. Kan iemand mij deze rede en de gevolgen hiervan kort uitleggen? <i>Lln.: Een klimaatsverbetering zorgde voor een voedseltoename. Deze zorgde op zijn beurt voor een bevolkingstoename. De handelsoverschotten werden verhandeld en op de plaatsen waar dit gebeurde herleefde steden.</i> Lkr.: Dat is het inderdaad in een notendop. Vaak gebeurde dit op plaatsen waar de steden al bestonden, vlak bij een land- of waterweg, een versterkte abdij of burcht.... Leuven bijvoorbeeld, is hier een goed voorbeeld van. Maar vaak werden steden ook gesticht door koningen, hertogen of graven. Zij die er zich vestigden, kregen allerlei voordelen. Lkr.: We gaan eventjes dieper in op wat een stad nu eigenlijk is en hoe deze is ontstaan. We kunnen een onderscheid maken tussen een site van een stad en de situatie van een stad. - Leerkracht toont een afbeelding van Leuven. – Lkr.: Bij welk bouwwerk groeide Leuven uit tot een stad? Waar zochten de bewoners bescherming in tijden van nood? <i>Lln.: De burcht.</i> Lkr.: Inderdaad, we kijken hier naar de site van Leuven. Een site kunnen we omschrijven als de oorspronkelijke vestigingsplaats van een stad. Vanuit deze vestigingsplaatsen groeiden de stedelijke bevolking in de steden zeer snel aan. Dit was te danken aan verschillende landbouwtechnieken die ze begonnen toe te passen. - Leerkracht toont een paar afbeeldingen ter verduidelijking. –	Dia 5 - 6
--	--	------------------

	Lkr.: Laten we eens kijken naar de oefeningen in het bundeltje bij probleemstelling 1. Waar vestigden de middeleeuwse mensen zich? En hoe komt het dat in Vlaanderen de stedelijke bevolking zeer snel groeit? <i>Lln.: Bij burchten, handelswegen... en de bevolking groeide zeer snel door het gebruik van verschillende landsbouwtechnieken, zoals het drieslagstelsel of betere bemesting.</i> Lkr.: Goed zo. Vorige les hebben we gezien hoe de steden meespeelden in de wereldeconomie. Nu gaan we in de steden zelf kijken, hoe deze in hun werk gingen. Deze volgende probleemstellingen doen jullie per 3.	
Probleemstelling 2: Hoe ontwikkelen de steden zich tot autonome en solidaire gemeenschappen? (20 min.) Een middeleeuwse stad werd gebouwd op het grondgebied van een graaf, hertog.... Hierdoor had deze verschillende verplichtingen tegenover hun heer. Naarmate de jaren verstreken konden de steden hun verplichtingen afkopen. Deze verworven vrijheden werden opgetekend in keuren en men verkreeg juridische, militaire en bestuurlijke autonomie. De steden hadden regels die eigen waren aan een stad en ook eigen rechtbanken. Om hun stad veilig te stellen werden er stadsomwallingen gebouwd of andere verdedigingsmechanismen. De bevolking bevond zich binnen de stadsmuren en rondom lagen vele landerijen die werden gebruikt voor landbouw. De burgemeester stond aan het hoofd van de stad, samen met zijn schepenen.	<u>Werkvorm:</u> Groepswerk De leerlingen verdelen zich in de aangewezen groepen. Elke groep doorneemt de probleemstelling door a.d.h.v. oefeningen, begeleidende teksten en historische bronnen. Zij krijgen hier 15 minuten de tijd voor. De oefeningen kunnen in de avond verbeterd worden maar de probleemstelling wordt wel beantwoord door de leerlingen. Zo weet de leerkracht of zij het hebben begrepen.	PowerPoint Computer Beamer Werkbundel Verbeterbundel Dia 7
Probleemstelling 3: Waardoor ontstonden er sociaaleconomische en politieke spanningen in de stedelijke samenleving? (10 min.) Wanneer grote groepen mensen samenwonen, creëert dit problemen. Vele verschillende visies botsen met elkaar en dit gebeurde ook in de middeleeuwen.	<u>Werkvorm:</u> Onderwijsleergesprek + doceren Lkr.: Wanneer een groot aantal mensen samenwoont, dan creëert dit problemen. Net zoals op de dag van vandaag ontstaan er verschillende tegenstellingen tussen mensen. Een grote tegenstelling kunnen wij bijvoorbeeld vinden tussen Rusland en Europa, zo hebben beiden een andere soort economie. De ene vindt dat iedereen evenveel moet verdienen en de andere dat je zelf je fortuin kan waarmaken. Over welke 2 soorten staatseconomieën hebben we het dan?	PowerPoint Computer Beamer Werkbundel Verbeterbundel Dia 7

Handelaren wilden zoveel mogelijk geld verdienen door lage productie- en loonkosten te betalen aan ambachtslieden. Deze leefden net boven de armoedegrens. Zij verenigden zich in ambachtsgilden om sterker te staan tegenover de handelaren. Zo konden ze betere prijzen vragen voor hun werk. Ook reguleerden ze de weg om meester te worden. Doch naarmate de tijd verstreek werd dit een alleen recht bij bepaalde families. Zonen van niet-meesters konden zelf geen meester meer worden. Dit alles zorgde voor sociale en economische problemen. De koopmansfamilies hadden veel geld en zetelden in het stadsbestuur, zij vormden de patriciërs. Naast hen had je nog het gemeen, bestaande uit de overige bevolkingsgroepen. Er ontstonden politieke spanningen. Al deze problemen leidde tot democratische revoluties in de 14de eeuw.	<i>Lln.: Er is een kapitalistische en communistische economie.</i> Lkr.: Dat klopt. Nu, wij leven in een kapitalistische samenleving en deze gaat tot zeer ver terug. Verder dan de middeleeuwen zelfs, maar nu zitten we in 1200 om precies te zijn. Hoe verdienen de mensen toen hun brood? <i>Lln.: Door handel of diensten.</i> Lkr.: Inderdaad, maar met de groei van de handel, groeide ook de winsten van de kooplieden. Dit deden ze door de productiekosten laag te houden door te werken met lange werktijden en lage lonen. Vele handwerkers flirtten daarom ook met de armoedegrens. Een grote ramp zou zijn, dat je je werk verliest. Hoe denken jullie dat je dit kan verliezen? <i>Lln.: Door ziekte of een ongeluk.</i> Lkr.: Dit zorgde voor economische spanningen. Ambachten wilden genoeg kunnen verdienen om hun gezin te onderhouden, maar de handelaren zaten hen dwars. Zou het toch gebeuren dat je je werk verloor, dan behoorde je tot de groep van de marginalen. Nu, om sterker te staan verenigden zij zich. In wat juist? <i>Lln.: In gilden.</i> Lkr.: Inderdaad en door deze vereniging konden de verschillende handwerkers sterker staan tegen over de handelaren. Ze konden bijvoorbeeld betere prijzen eisen voor hun werk en voor de arbeidstijden. Spijtig genoeg was deze verbetering van korte duur. Kijk even naar deze tabel. Wat kunnen jullie afleiden? - Leerkracht toont afbeelding van meesters en niet-meesters. - <i>Lln.: Het aantal zonen van niet-meesters om meester te worden neemt af.</i> Lkr.: Goed gezien. Langzaam aan, door de jaren heen, kwam het meesterschap in handen van een beperkt aantal families. Dit leidt natuurlijk tot sociale spanningen. Iedereen wou het tot meester kunnen schoppen om zo zelfstandig te kunnen zijn. Wat moest je doen, als gezel, om meester te worden? <i>Lln.: Een meesterproef.</i>	
--	---	--

	Lkr.: Dit lieten deze families dus niet meer toe, wanneer je een buitenstaander was. Maar daarmee is de kous nog niet af. Naast de sociale en de economische spanningen ontstonden er ook politieke spanningen. Ik heb juist gezegd dat de ambachten zich verenigden voor betere lonen en betere prijzen voor hun werk tegenover een bepaalde groep. Welke groep was dit weer? <i>Lln.: De handelaars.</i> Lkr.: De handelaars natuurlijk. Het stadsbestuur en de rechtspraak kwam in handen van enkele rijke koopmansfamilies. We benoemen deze bevolkingsgroep als "patriciërs". De anderen bevolkingsgroepen, dus de ambachtslieden, gewone mensen en marginalen, waren het "gemeen". - Leerkracht projecteert verhouding patriciërs en gemeen. - Lkr.: Wat kan je afleiden over de verhouding tussen het gemeen en de patriciërs? <i>Lln.: De patriciërs zijn met veel minder dan het gemeen.</i> Lkr.: Logischerwijs kon het "gemeen" hier niet mee lachen. Zij werden in feite gedegradeerd tot tweederangsburgers. Vanaf 14de eeuw kwamen deze spanningen tot een hoogtepunt en ontstonden er democratische revoluties. Lkr.: Dat was een hele boterham. Laten we het nog snel neerpennen en dan is het dat voor vandaag. Jullie mogen het weer doen aan de hand van jullie bundeltje. De oplossingen komen deze avond op Smartschool te staan.	
Afrondingsfase (5 min.)		
Probleemstellingen: 1. Hoe ontstonden nieuwe steden? 2. Hoe ontwikkelen de steden zich tot autonome en solidaire gemeenschappen? 3. Waardoor ontstonden er sociaaleconomische en politieke spanningen in de stedelijke samenleving?	<u>Werkvorm:</u> Onderwijsleergesprek Lkr.: Ik zie dat de les bijna om is, dus ik wil nog snel de probleemstellingen kort overlopen, dan kunnen jullie opruimen en doorgaan naar de volgende les. Lkr.: Wie kan mij het antwoord geven op de eerste probleemstelling? <i>Lln.: Door de klimaatsverbetering en de handelsbetrekkingen.</i> Lkr.: Wie kan mij het antwoord geven op de tweede probleemstelling? <i>Lln.: Doormiddel van het afkopen van verplichtingen kon een stad vrij zijn.</i>	PowerPoint Computer Beamer Dia 8

	Lkr.: Wie kan mij het antwoord geven op de derde probleemstelling? <i>Lln.: Door spanningen tussen de handelaars en de ambachtslieden.</i> Lkr.: Dat was het voor vandaag, jullie mogen opruimen en doorgaan.	
--	--	--